

**ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАХОДІВ У БІБЛІОТЕЦІ
ДО ЩОРІЧНОГО ПРОВЕДЕННЯ
ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТИЖНЯ ПРАВА**

Інформаційно-методичне досьє

Департамент культури і туризму
Полтавської обласної державної адміністрації
Обласна бібліотека для юнацтва ім. Олесея Гончара

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАХОДІВ У БІБЛІОТЕЦІ ДО ЩОРІЧНОГО ПРОВЕДЕННЯ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТИЖНЯ ПРАВА

Інформаційно-методичне досьє

УДК 021.1:340(072)

Op 63

Автор-укладач: Леся Костенко

Організація заходів у бібліотеці до щорічного проведення Всеукраїнського тижня права : інформаційно-методичне досьє / автор-укладач Л. Костенко; Полтавська обласна бібліотека для юнацтва ім. Олеся Гончара. – Полтава, 2022. – 32 с.

Це інформаційно-методичне досьє висвітлює організацію заходів у публічних бібліотеках в межах щорічного проведення Всеукраїнського тижня права із використанням власних і залучених ресурсів та широкого спектру бібліотечних засобів.

Видання містить інформацію про історію прав людини та найвизначніших борців за її права, коротку характеристику міжнародних та вітчизняних документів про права людини, підбірку афоризмів відомих людей про право і закон, форми соціокультурних заходів правового спрямування та їх тематику, назви книжкових виставок для популяризації правової літератури та інші матеріали, які стануть у нагоді працівникам публічних бібліотек і допоможуть їм у проведенні Всеукраїнського тижня права.

© Л.Л. Костенко, 2022

© Полтавська обласна бібліотека для юнацтва ім. Олеся Гончара, 2022

ПЕРЕДМОВА

На сучасному етапі розвитку українського суспільства у громадян, особливо у молоді, підвищується інтерес до отримання правових знань. Суттєву роль у реалізації та вдосконаленні правової освіти населення та задоволенні інтересу громадян до правових знань відіграють публічні бібліотеки. Вони виступають своєрідними посередниками між тими, хто потребує правових знань, та тими, хто їх може надати та розповсюджує їх на професійній основі.

Активізується цей процес під час щорічного проведення в країні Всеукраїнського тижня права. Його було запроваджено відповідно до Указу Президента від 08 грудня 2008 року № 1149/2008 «Про Всеукраїнський тиждень права» з нагоди 60-ї річниці проголошення Загальної декларації прав людини. Відповідно до цього Указу Президента Всеукраїнський тиждень права проводиться щороку в тиждень, що включає 10 грудня – День прав людини, який відзначається в пам'ять проголошення Генеральною Асамблеєю ООН у 1948 році Загальної декларації прав людини.

У цей тиждень усі зацікавлені інституції, в т.ч. й бібліотеки, проводять різноманітні заходи, пов'язані з популяризацією правових знань та роз'ясненнями норм про права людини.

Запропоноване інформаційно-методичне дос'є має за мету допомогти працівникам публічних бібліотек провести Всеукраїнський тиждень права на високому професійному рівні і містить конкретні поради і пропозиції щодо видів і форм бібліотечної роботи, направлених на популяризацію правових знань та правової інформації серед користувачів, зокрема юнацтва та молоді. Для зручності користування інформація у виданні згрупована у тематичні блоки, що охоплюють як різні аспекти прав людини, так і напрямки бібліотечної роботи.

З ІСТОРІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ

У 539 році до н.е. перський цар Кір Великий *(на фото справа)* завоював місто Вавилон і зробив неймовірну на ті часи річ: він дав усім рабам свободу повернутися додому. Більше того, він оголосив, що люди мають право самі вибирати собі релігію. Циліндр царя Кіра (глиняна табличка, що містить його висловлювання) **вважається першою в історії декларацією прав людини**. Ця ідея прав людини швидко ширилася світом, досягнувши Стародавніх Індії, Греції та Риму.

15 червня 1215 року в Англії була прийнята **Велика Хартія вольностей** – правовий акт, в якому закладено основи концепції прав людини. Нові права, зафіксовані в Хартії, заставили короля Англії підкоритися закону.

1628 рік – в Англії була прийнята **Петиція про права**, яка закріпила права і свободи людей, а не лише права Британської корони.

1789 рік – у Франції була прийнята **Декларація прав людини і громадянина**, яка проголошувала, що усі громадяни рівні перед законом.

1791 рік – у США приймається **Біль про права**, який захистив права усіх громадян, мешканців і гостей на території США.

МІЖНАРОДНІ ДОКУМЕНТИ ПРО ПРАВА ЛЮДИНИ ХХ ст.

10 грудня 1948 року Організація Об'єднаних Націй прийняла **Загальну декларацію прав людини** – перший документ, який проголосив **30 прав, що належать кожній людині**.

Правозахисниця Елеонора Рузвельт (на фото зліва з примірником Декларації), яка очолювала комітет, що розробляв текст Загальної декларації прав людини, оголосила, що ця Декларація дає права усьому людству. Права людини притаманні усім людям і базуються на повазі до гідності та цінності кожної людини.

У Декларації зафіксовані **право людини на**: життя, свободу, особисту недоторканність, справедливий суд, захист особистого та сімейного життя, недоторканність житла, захист честі та гідності, таємницю кореспонденції, свободу пересування та вибору місця проживання, громадянство, вільний шлюб та створення сім'ї, власність, мирні зібрання, свободу висловлювань, вибір релігії, управління державою, доступ до державної служби, соціальне забезпечення, захист від безробіття, вільну працю та справедливу оплату праці, участь у профсоюзах, відпочинок і дозвілля, освіту, достатній життєвий рівень, користування культурним надбанням, захист авторського права.

На виконання Загальної декларації прав людини була розроблена низка міжнародних правових актів: Конвенція про права дитини (1989 рік), Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, а також Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (обидва в 1966 році), Європейська Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (1950 рік) та інші.

За нормами Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.) для забезпечення дотримання країнами, що підписали Конвенцію, зобов'язань за Конвенцією був створений **Європейський суд з прав людини** (будівля цього суду - на фото справа), який функціонує на постійній основі. До цього суду можуть звертатися будь-які особи, неурядові організації або групи осіб, які вважають, що державою порушене їхнє право (чи декілька прав), викладених у Конвенції, а всі національні засоби правового захисту вичерпані і не дали результату. У разі встановлення судом

факту порушення права, передбаченого Конвенцією, він призначає потерпілій стороні справедливу грошову компенсацію, а країни, що підписали Конвенцію, зобов'язуються рішення Європейського суду виконувати.

УКРАЇНСЬКІ АКТИ ПРО ПРАВА ЛЮДИНИ

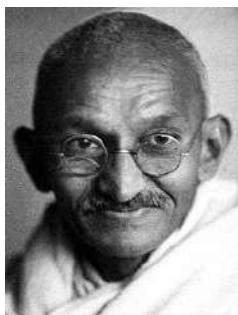
В Україні основні права та обов'язки громадян зафіксовані в **Конституції України** від 28 червня 1996 р. (із змінами та доповненнями) у найбільшому за об'ємом розділі 2 «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина».

Парламентський контроль за дотриманням конституційних прав, свобод людини і громадянина та захист прав кожного на території України і в межах її юрисдикції на постійній основі здійснює **омбудсмен - Уповноважений Верховної Ради України з прав людини** (*омбудсмен – від шведського «ombudsman» - «представник», тому що посада «парламентського омбудсмена» була впроваджена вперше саме у Швеції*). Метою парламентського контролю, який здійснює Уповноважений, є захист прав і свобод людини і громадянина, запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню, запобігання будь-яким формам дискримінації щодо реалізації людиною своїх прав і свобод.

Крім того, в Україні діє **Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»** від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV, відповідно до якого на території України в обов'язковому порядку виконуються усі рішення Європейського суду з прав людини відносно громадян України та усі українські суди при розгляді справ повинні застосовувати Конвенцію з прав людини, а також практику її застосування Європейським судом з прав людини (судові рішення у конкретних справах – судові прецеденти) як джерело права.

НАЙВИЗНАЧНІШІ ПОБОРНИКИ ПРАВ ЛЮДИНИ

У різні історичні часи на захист прав людини у різних країнах ставали видатні особистості, ось деякі з них:

Махатма Ганді (1869-1948) – індійський громадський діяч, національний герой, один із керівників національно-визвольного руху в Індії, автор філософії ненасилля, прихильник мирних змін, очолював боротьбу проти расової дискримінації, боровся за рівність прав для всіх, домагався скасування дискримінаційних законів. Був убитий трьома пострілами біля власного будинку.

Нельсон Мандела (1918-2013) – південноафриканський правозахисник, політик і юрист, багато років провів у в'язниці. Національний герой та перший демократичний президент

Південно-африканської республіки. Активний борець з апартеїдом та за права чорношкірого населення.

Мартін Лютер Кінг (1929-1968) – американський темношкірий протестантський проповідник, лідер руху за громадянські права 1960-х років, речник тактики ненасильства в боротьбі проти расизму. Наймолодший Лауреат Нобелівської премії миру 1964 року. Помер від кулі снайпера, стоячи на балконі мотелю.

Елеонора Рузвельт (1884-1962) – американська громадська діячка, правозахисниця, перша леді Америки, одна з творців Організації Об'єднаних Націй, відстоювала права жінок протягом усього життя, голова міжнародного комітету зі створення Загальної декларації прав людини.

Андрій Сахаров (1921-1989) – радянський фізик, академік, співторець водневої бомби, дисидент, Лауреат Нобелівської премії миру 1975 року, активний борець за права людини. Відкрито критикував українофобію, підтримував арештованих кримських татар, писав протести і скарги в МВС. За свою правозахисну діяльність був позбавлений усіх радянських нагород і премій і в 1980 році був висланий з дружиною з Москви до Горького.

В'ячеслав Чорновіл (1937-1999) – політик, публіцист, діяч руху Опору проти зросійщення та національної дискримінації українського народу. Один з найяскравіших організаторів та активістів національно-визвольного руху шістдесятників. Декілька разів був арештований радянською владою. Один з творців незалежної України. Загинув в автомобільній катастрофі за не до кінця з'ясованих обставин.

Василь Стус (1938-1985) – письменник, перекладач, правозахисник, символ Українського опору другої половини ХХ століття, вів непримиренну боротьбу за українську державність та національну ідею. Засуджений до 10-ти років ув'язнення та 5-ти років заслання. Із листом на захист Василя Стуса звертався академік Андрій Сахаров. Помер у карцері за декілька років до незалежності України. З 2005 року – Герой України.

Мустафа Джемільєв (народився 1943 р.) – кримськотатарський громадський діяч, правозахисник, один із засновників «Ініціативної групи із захисту прав людини в СРСР», відкрито виступав проти політичних переслідувань в СРСР, а зараз – проти переслідувань кримських татар в окупованому Криму. Декілька разів був арештований і засуджений, 303 дні голодував з примусовим годуванням через зонд, що привернуло увагу світу до прав людини в СРСР і безправне становище кримських татар.

АНОНСИ ЗАХОДІВ

Рекомендуємо бібліотекам **завчасно повідомити мешканців своєї громади про проведення Всеукраїнського тижня права у стінах бібліотеки та конкретні заходи (план заходів), які будуть проводитися в рамках цього тижня, із зазначенням дати і часу.** Для цього варто виготовити **яскраве оголошення і розмістити його на вхідних дверях, стіні, вікні бібліотеки, на інформаційному стенді у приміщенні бібліотеки, на блозі, вебсайті, сторінці бібліотеки у соціальних мережах.**

Можна також роздрукувати невеликі **інформаційні флаєри** і роздавати їх відвідувачам бібліотеки до початку тижневих заходів. Якщо є можливість, то флаєри можна роздати в інших місцях скупчення людей чи перехожим на вулиці, щоб проінформувати якомога більшу кількість осіб, що можуть стати потенційними відвідувачами бібліотеки під час проведення Всеукраїнського тижня права. Попередньо інформувати про проведення у бібліотеці тижня права та роздати флаєри можна і в навчальних закладах зони обслуговування (ліцеях, школах, коледжах, технікумах, училищах, університетах, академіях).

ІНФОРМАЦІЙНІ ВИСТАВКИ, ПОЛИЧКИ, ПЕРЕГЛЯДИ

У межах проведення Всеукраїнського тижня права у бібліотеці має активно популяризуватися бібліотечний фонд правового спрямування як одне із джерел отримання юридичної інформації.

Обов'язково мають бути оформлені **книжкові виставки (виставки-роздуми, виставки-діалоги, виставки-дискусії), тематичні полички, перегляди літератури, інформаційні підбірки літератури на правову тематику (література з розділу 34 за УДК).** Вони можуть мати наступні **назви:**

«Книжкова юридична панорама»;
«Правова література – для вас»;

«Як захистити свої права»;
«Правовий ключик»;

«Усі грані права»;
 «Шляхами правових знань»;
 «Права людини – твої права»;
 «Права людини і майбутнє України»;
 «Стежинами наших прав»;
 «Твої права – твоя фортеця»;
 «Права людини – вивчай сумлінно»;
 «Ваші права, ваші обов'язки»;
 «Знати і поважати Закон»;
 «Права знаєте – себе захищаєте»;
 «Права і закони у вашому житті»;
 «До правової держави – через правові знання»;
 «Свої права ти добре знай, їх шануй і захищай»;
 «Людина і громадянин: права, свободи і обов'язки»;
 «Права людини: реалізація і порушення»;
 «Вчимо і реалізуємо свої права»;
 «Права людини – фундамент європейських цінностей»;
 «У колі правової інформації»;
 «Юридичний компас молоді: знайомтесь і вивчайте»;
 «Ми і правові документи».

«Я маю право!»;
 «Право знати право»;
 «Право, браво!»
 «Світ ваших прав»;
 «Держава. Право. Суспільство»
 «Правова абетка громадян»;
 «Вчимося жити за законом»;
 «Сила закону – сила держави»;
 «Правова культура особистості»;
 «Закон обов'язковий для всіх»;

Якщо оформляється книжкова виставка, де література представлена за декількома розділами, то рекомендуємо виділяти **окремий розділ, присвячений саме молодіжному законодавству.**

Біля книжкової виставки доцільно проводити й **бібліографічні огляди літератури**, демонструючи і розкриваючи користувачам матеріали, що представлені на ній.

Можна також підготувати **виставку-кросворд з правовою літературою.** Звісно, що треба буде скласти й сам кросворд на знання юридичних термінів і прав людини та розмістити його в центрі виставки. На самій же виставці розміщується література, яка допоможе розгадати цей тематичний кросворд (зазвичай, це словники юридичних термінів, юридичні довідники, підручники та навчальні посібники з права).

Пропонуємо для використання такий **кросворд з правової тематики:**

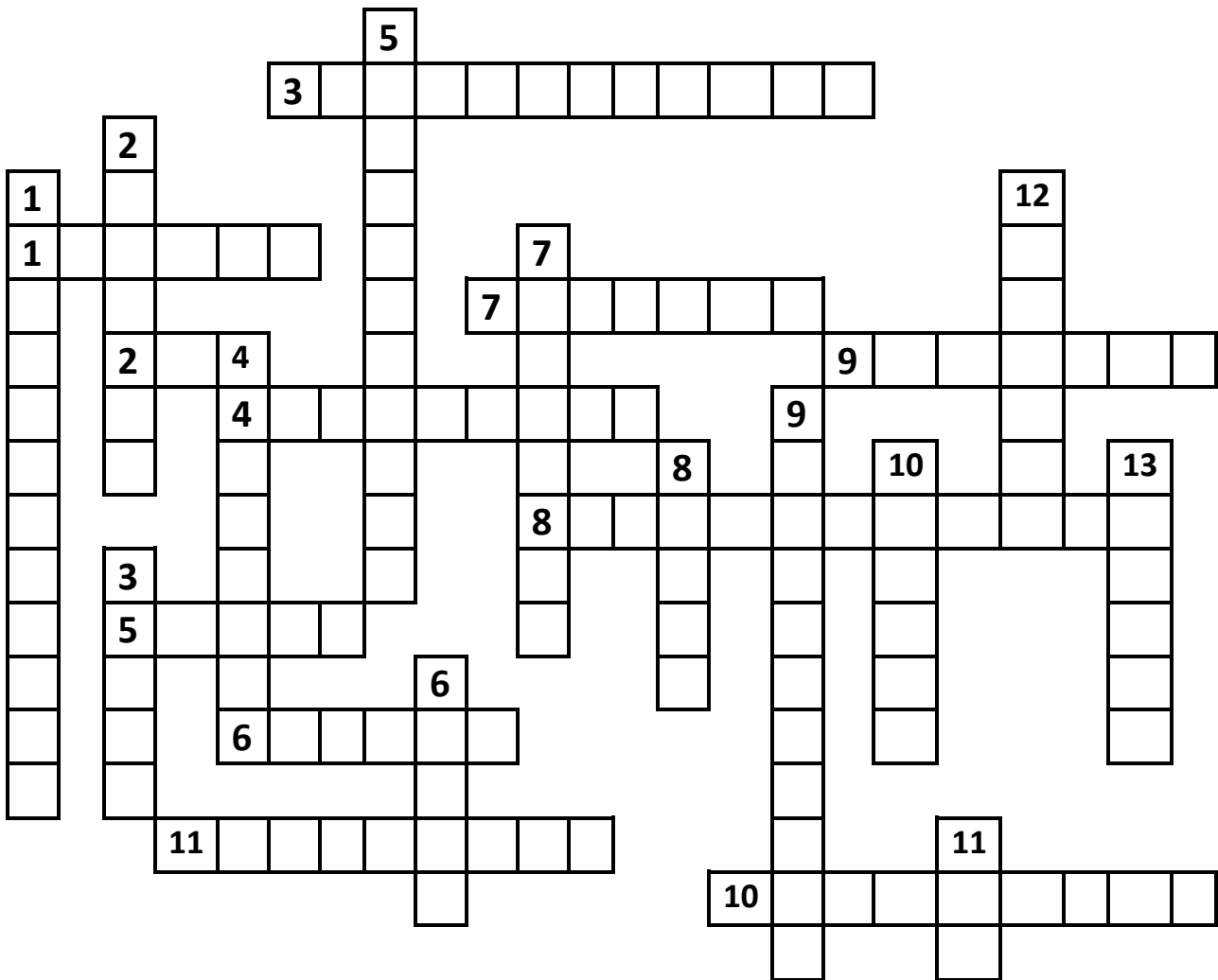
По горизонталі:

1. Людиноненависницька практика, заснована на ідеї «вищої раси» і приниження та знищення представників інших рас. (*Расизм*)
2. Організація Об'єднаних Націй. (*ООН*)
3. Стійкий юридичний зв'язок між особою та певною державою, що визначає взаємні права та обов'язки. (*Громадянство*)

4. Уповноважена посадова особа, на яку покладаються функції контролю за дотриманням прав громадян та їх захисту. *(Омбудсмен)*
5. Доказ невинності особи у скоєнні злочину, бо вона перебувала в момент його вчинення в іншому місці. *(Алібі)*
6. Звернення в усній чи письмовій формі до офіційного органу з приводу порушень прав та інтересів громадян та чийхось неправомірних дій. *(Скарга)*
7. Громадянин (чи юридична особа), якому належить право володіння, користування та розпорядження майном. *(Власник)*
8. Особи у віці від 14 до 18 років. *(Неповолітні)*
9. Фізична особа, яка професійно здійснює захист іншої особи в суді. *(Адвокат)*
10. Один із видів відпочинку працівника, який надається йому щороку. *(Відпустка)*
11. Глава держави, гарант дотримання прав громадян. *(Президент)*

По вертикалі:

1. Режим упорядкованості і стабільності відносин у суспільстві за умови неухильного дотримання законів. *(Правопорядок)*
2. Основний державний документ, що посвідчує особу. *(Паспорт)*
3. Нормативно-правовий акт, що приймає Верховна Рада України, і який регулює найбільш важливі суспільні відносини. *(Закон)*
4. Уповноважена державою особа на вчинення нотаріальних дій. *(Нотаріус)*
5. Основний закон держави. *(Конституція)*
6. Юридична домовленість двох і більше сторін, спрямована на встановлення, зміну чи припинення взаємних прав та обов'язків. *(Угода)*
7. Грошове утримання, яке у встановлених законом випадках одні особи зобов'язані надавати іншим. *(Аліменти)*
8. Письмове звернення особи до суду для захисту своїх порушених прав. *(Позов)*
9. Примусове, безоплатне вилучення особистої власності засудженого у власність держави. *(Конфіскація)*
10. Передбачений Кримінальним кодексом суспільно небезпечний вчинок, за яке настає кримінальне покарання. *(Злочин)*
11. Державний орган, що здійснює правосуддя шляхом розгляду спорів. *(Суд)*
12. Особисте письмове розпорядження громадянина щодо свого майна на випадок своєї смерті. *(Заповіт)*
13. Встановлені нормативно-правовими актами переваги, що надаються особі чи групі осіб порівняно з іншими громадянами. *(Пільги)*

Запропонований кросворд можна використати також і для проведення **термінологічної вікторини** (у формі розгадування кросворду) на знання термінів із сфери права, оскільки у ньому використані визначення із юридичних словників та довідників.

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ДЖЕРЕЛ ПРАВОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Протягом Всеукраїнського тижня права у бібліотеках необхідно активно популяризувати не лише власне правову інформацію, надаючи її в готовому вигляді від фахівців, а й **знання про джерела, де можна її знайти.**

Так, для користувачів бібліотеки можна:

- підготувати огляд «Юридичні консультації засобами Інтернету»;
- провести день інформації «Як знайти правову літературу?»;
- зробити огляд Інтернет-сайтів органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських організацій та юридичних фірм «На допомогу правовій самоосвіті»;

- провести інтерактивне бібліотечне заняття, наприклад, віртуальну юридичну шпаргалку «Сам собі адвокат» з метою ознайомлення користувачів з інформаційними ресурсами бібліотеки правового спрямування та навчити знаходити цю інформацію;

- провести бібліотечний урок права «Швидка юридична допомога – 103» (як оперативно знайти відповіді на юридичні запитання, використовуючи юридичні довідники та енциклопедії).

Також працівники бібліотеки можуть підготувати **інформаційні книжкові закладки з правової теми** і активно розповсюджувати їх серед користувачів.

Протягом усього тижня в приміщенні бібліотеки можна також активно розповсюджувати серед відвідувачів **пам'ятки і буклети з вищезазначеної теми**, що видають місцеві органи юстиції.

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ УРОК «ПРАВА ЛЮДИНИ»

Згідно з Указом Президента про проведення Всеукраїнського тижня права у День прав людини – **10 грудня** – в усіх навчальних закладах України має бути проведений **всеукраїнський урок «Права людини»**. Бібліотекарі у тісній співпраці з вчителями, викладачами, бібліотекарями навчальних

закладів можуть активно долучитися до його розробки і проведення (як у приміщенні бібліотеки, так і поза її межами).

Орієнтовний план проведення всеукраїнського уроку «Права людини»:

1. Історія прав людини та найвизначніші борці за права людини.
2. Чому права людини – це важливо?
3. Чим права людини відрізняються від свобод ?
4. Права людини і права громадянина: у чому різниця?
5. Які права людини сьогодні порушуються найчастіше (у світі і в Україні)?
6. Загальна декларація прав людини та Конвенція прав людини і основоположних свобод – міжнародні документи про права людини.
7. Конституція України – вітчизняний документ про права людини.

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПРАВОВІ ЗАХОДИ

Проведення Всеукраїнського тижня права передбачає організацію і підготовку працівниками бібліотек різноманітних соціокультурних заходів правового спрямування, для яких можна використати такі **форми проведення**:

- Калейдоскоп права;
- Час правової освіченості;
- Правове орієнтування;
- Правова експерт-зустріч;
- Правове знайомство;
- Юридичний вулик;
- Інформаційно-правова година;
- Правове інформ-досьє;
- Правоп'ікнік;
- Правовий дороговказ;
- Година корисних порад;
- Зустріч – порада;
- Година правової інформації;
- 60 хвилин правової освіти;
- Бібліотечний праволенд;
- Година цікавого правознавства;
- Інформаційно-правова година;
- Правовий діалог;
- Правова бесіда-пеленг;
- Законодавча година;
- Правовий всеобуч;
- Правовий компас;
- Піраміда правових знань;
- Юридичні віражі;
- Правовий круїз;
- Юридична панорама;
- Правова регата;
- Правове інформування;
- Правовий навігатор;
- Правова бесіда-візуалізація;
- Правовий «лікнеп»;
- Правовий мандрівничок;
- Правова скринька;
- Юридичний кейс;
- Година правових знань;
- Лабіринт нормами права.

Протягом Всеукраїнського тижня права для молодих користувачів у бібліотеці можна провести, наприклад, коментований слайдперегляд «Права людини: від витоків – до сьогодення», юридичний практикум «Правові орієнтири у доросле життя»; бесіду-діалог «Право кожного на інформацію»; із запрошенням спеціалістів у сфері права – круглі столи «Права людини: європейські стандарти і національні особливості» чи «Реалізація в Україні положень Загальної декларації про права людини».

Оскільки права людини зафіксовані у «Загальній декларації про права людини», то молодим користувачам бібліотеки можна запропонувати виконати завдання на знання і аналіз цього міжнародного документа:

Доповніть усно чи письмово:

- «Загальна декларація про права людини»:**
- визначила**
 - перерахувала**
 - установила**
 - врегулювала**

Також у програму Всеукраїнського тижня права бібліотека може включити зустрічі із представниками місцевої влади стосовно прав та обов'язками громадян при взаємодії із владою територіальної громади, а також права на звернення до

установ та організацій за Законами України «Про звернення громадян» та «Про доступ до публічної інформації».

Протягом Всеукраїнського тижня права для молодіжної аудиторії бібліотека може провести такі **соціокультурні заходи:**

- правовий квест по Загальній декларації прав людини;
- правопросвітницьку вікторину «Що ти знаєш про права людини?»;
- гру-квест «Правова держава. Яка вона?»;

- правові кейси «Молодіжний рух і право» (*про реалізацію права молоді на участь в громадських організаціях*), «Твій вік – твої права» (*про об'єм прав залежно від віку*) чи «Тобі 16 років: об'єм прав, обов'язків та відповідальності»;
- юридичний аукціон «У Країні Феміди»;
- бібліотечне ток-шоу «Шлюбний контракт: за чи проти?»;
- брейн-ринг «Цивільний шлюб & Зареєстрований шлюб: гарантії та ризики»;
- правовий турнір «Магістри юстиції»;
- правовий бібліокейс з трудового права «Відділ кадрів»;
- юридичний калейдоскоп «Світ твоїх прав»;
- правове знайомство «В об'єктиві – Кримінальний кодекс України»;
- бібліотечний всеобуч «Уроки права – уроки життя»;
- годину правових знань «За рядками законів України»;
- правовий боулінг «Кулі закону»;
- бібліотренінг «Мій правовий IQ».

Також можна провести з цією аудиторією **правовий захід з гумористичним присмаком**, такий як правотворча лабораторія «**Права людини – у межах: з гумором про серйозне**». Для цього треба взяти готові фотографії із відкритих джерел, молодь до них вигадуватиме веселі підписи і встановлюватиме, яке право людини відображене на фото, та робитиме на фото написи про ці права. Можна також пов'язати тему права з мовою пантоміми. На заході «**Пантоміма про права людини**» хтось може показувати реалізацію якогось права людини або порушення цього права, а інші мають відгадувати про яке право людини йде мова.

Ще доречним буде провести «**живу правову книгу**», в якості якої виступлять спеціалісти в галузі права і у форматі запитань-відповідей молодь зможе отримати правові знання від так би мовити «живого джерела».

Актуальними будуть і заходи з **екологічного права** з назвами на кшталт: «Екологія: мої права, мої обов'язки»; «Вивчаємо закон – захищаємо природу».

Загалом право для молоді варто подавати **в активних формах**: ситуаційно-рольових іграх, диспутах, дебатах, правових лабіринтах, «мозкових атаках», тренінгах-мотиваціях, театралізованих судових засіданнях, методом аналізу проблемної ситуації чи кінопоказу, брейн-рингах.

Брейн-ринг є популярною серед юнацтва та молоді командною інтелектуальною грою. Ця гра сприяє кращому засвоєнню термінів і понять, стимулює роботу з першоджерелами, тренує пам'ять, розвиває логічне мислення і вчить творчо застосовувати на практиці отримані теоретичні знання.

Щоб домогтися максимального ефекту від брейн-рингу, треба вміло скласти запитання. Для правових брейн-рингів варто готувати різні типи запитань, серед яких: «Знайдіть помилку в тексті» (дається визначення правового терміну з помилками), «Що зайве і чому?» (дається перелік однотипних правових понять і один чи два поняття з іншої когорти), «Розшифруйте запис» (коли дається перелік слів, з яких треба скласти речення – правову норму), «Оберіть правильну відповідь» (із переліку відповідей треба обрати одні чи кілька правильних).

Цікавим для юнацтва та молоді буде й **інтерактивний бібліотечний захід про створення законів**: хто має право законодавчої ініціативи, хто і як приймає закони, про що приймаються закони, етапи прийняття, хто підписує закони і що таке «вето», що робити, коли закони протирічать один одному, як Конституційний Суд України визнає положення законів неконституційними. А наприкінці заходу можна зробити **творчу майстерню «Поради для Ради»**: кожен напише на окремих картках, про що треба прийняти в Україні закон (яке питання врегулювати ним) і прикріпить ці картки на великий плакат чи дошку. Ведучий заходу озвучить пропозиції учасників і усі разом це проаналізують.

Доречно використовувати на правових заходах для юнацтва і формат бліц-опитувань чи вікторин із запитаннями за темою заходу. Так, на заході про **сімейне право, шлюб та так званий «цивільний» шлюб** можна наприкінці заходу провести наступне **бліц-опитування**:

1. Яким правовим документом врегульовані сімейні відносини в Україні? (*Сімейним кодексом України*)
2. Чи можуть наречені, що подали заяву до органу РАЦС про реєстрацію шлюбу, у подальшому відмовитися вступати у шлюб? (*Можуть*)
3. Чи зобов'язана особа, яка відмовилася від укладання шлюбу після подачі заяви до органу РАЦС, відшкодувати понесені іншим нареченим (чи нареченою) витрати на підготовку до весілля? (*Так*)
4. У яких випадках особа, яка відмовилася від укладання шлюбу після подачі заяви, не зобов'язана відшкодувати понесені іншою стороною витрати

- на підготовку до весілля? *(Коли відмова викликана протиправною чи аморальною поведінкою або приховуванням істотних фактів про себе)*
5. З якого віку особи в Україні мають право на шлюб? *(З 18 років)*
 6. Яким документом засвідчується державна реєстрація шлюбу? *(Свідоцтвом про шлюб)*
 7. Чи зобов'язує Сімейний кодекс наречених перед реєстрацією шлюбу повідомити одне одного про стан свого здоров'я? *(Так)*
 8. Чи заява про реєстрацію шлюбу подається лише за місцем проживання осіб, що хочуть одружитися? *(Ні, можна подати до будь-якого органу РАЦС за вибором осіб, що хочуть одружитися)*
 9. Чи є укладання письмового шлюбного договору обов'язковим для усіх пар? *(Ні, за бажанням)*
 10. Чи виникають права та обов'язки подружжя для осіб, які проживають однією сім'єю без реєстрації шлюбу? *(Ні).*

На такому ж заході можна запропонувати учасникам й **завдання на розмежування «весільних» традицій і «весільних» правових норм**; тобто на те, що є обов'язковим за законодавством при реєстрації шлюбу, і те, що може бути застосоване за традицією, тобто не є обов'язковим. Це допоможе молоді чітко усвідомити, що саме вимагається від них за законом, а що вони можуть вчиняти за традицією. Учасникам правового заходу надається перелік тверджень (можна на окремих картках), які треба поділити на традиції та правові норми.

Твердження для завдання:

1. Сукня нареченої має бути лише білого кольору. *(Традиція)*
2. Присутність свідків на церемонії реєстрації шлюбу є обов'язковим. *(Традиція)*
3. Перед реєстрацією шлюбу наречені зобов'язані повідомити одне одному про стан свого здоров'я. *(Правова норма)*
4. Наявність обручок при реєстрації шлюбу є обов'язковим. *(Традиція)*
5. Для реєстрації шлюбу потрібна взаємна вільна згода осіб, які одружуються. *(Правова норма)*
6. Укладаючи шлюб, жінка повинна брати собі прізвище чоловіка. *(Традиція)*
7. Чоловік і жінка мають рівні права у шлюбі. *(Правова норма)*
8. Після реєстрації шлюбу в органах РАЦС гостям влаштовують банкет. *(Традиція)*
9. Заручини і сватання є обов'язковою умовою укладання шлюбу. *(Традиція)*
10. Двоюрідні брат і сестра не можуть укласти шлюб між собою. *(Правова норма)*
11. Присутність нареченої та нареченого у момент реєстрації їхнього шлюбу є обов'язковим. *(Правова норма).*

За подібним принципом можна побудувати й завдання із твердженнями, які стосуються конституційних прав та обов'язків. Їх теж треба розділити на дві групи: конституційні права і конституційні обов'язки. Це дасть змогу кожному визначити, що за Конституцією є обов'язковим, а що – можливим (необов'язковим).

Твердження для завдання:

1. Мати громадянство України. (Право)
2. Працювати на певній роботі (Право)
3. Поважати права інших людей (Обов'язок)
4. Сповідувати релігію. (Право)
5. Вільний розвиток особистості. (Право)
6. Відпочинок для працюючих. (Право)
7. Сплачувати податки. (Обов'язок)
8. Отримувати медичну допомогу. (Право)
9. Вільне вираження своїх думок. (Право)
10. Дотримання законів. (Обов'язок)
11. Таємниця листування. (Право)
12. Захищати Вітчизну. (Обов'язок)
13. Достатній життєвий рівень. (Право)
14. Шанувати державні символи. (Обов'язок)
15. Берегти природу. (Обов'язок)
16. Отримувати освіту. (Право)
17. Отримувати повну загальну середню освіту. (Обов'язок).

Дуже цінним з точки зору правового інформування підлітків буде захід (зустріч з фахівцем) про їхній новий об'єм прав, обов'язків та відповідальності, починаючи з 14 років. Варто сказати, що 14 років – це певна межа, перетнувши яку, статус підлітків з точки зору права докорінно змінюється, причому у різних галузях права.

Наводимо короткий перелік того, що встановлює українське законодавство для 14-літніх осіб (без зазначення конкретних нормативно-правових актів, які це встановлюють):

- 1) змінює статус «малолітньої» на «неповнолітню»;
- 2) починає відноситися до категорії «молодь»;
- 3) отримує свій перший біометричний паспорт (до 18 років);

4) виникає право на працю: вони можуть за згодою батьків працювати на легкій роботі у вільний від навчання час, не більше 24 год на тиждень;

5) може ставати засновником дитячих громадських організацій, а також – засновником і членом молодіжних громадських організацій;

6) настає кримінальна відповідальність за цілий ряд найтяжчих злочинів за Кримінальним кодексом України: убивство, зґвалтування, крадіжка, грабіж, розбій, посягання на життя, тяжкі чи середньої тяжкості тілесні ушкодження, бандитизм, терористичний акт, диверсія, хуліганство та інші;

7) має право на проїзд в поїздах (як приміських, так і пасажирських) без обов'язкового супроводу дорослих;

8) може починати навчатися водінню мотоцикла або мопеда;

9) може самостійно рухатися на велосипеді по дорозі (поряд з іншим транспортом);

10) може від власного імені звертатися до суду за захистом своїх порушених прав та законних інтересів;

11) самостійно вчиняє дрібні побутові правочини (угоди);

12) самостійно розпоряджається своїм заробітком, стипендією та іншими власними доходами;

13) за згодою батьків має право змінити своє прізвище, ім'я;

14) вільно обирає своє місце проживання, якщо її батьки проживають окремо (тобто вирішує, з ким із батьків вона буде проживати);

15) має право на вибір лікаря та методів лікування відповідно до його рекомендацій;

16) може супроводжувати домашніх тварин у місцях поза зоною їх постійного утримання;

17) має інші права, передбачені законодавством.

Цей перелік може лягти в основу правоосвітнього заходу для підлітків у бібліотеці в межах проведення Всеукраїнського тижня права, наприклад, з назвою «Правовий статус 14-літніх осіб».

ЕКСПЕРТ-ЗУСТРІЧІ ІЗ ПРАВНИКАМИ

Враховуючи те, що бібліотека, як правило, штатного юриста не має, а підвищенням правової культури користувачів займатися повинна, то книгозбірня просто зобов'язана налагодити тісну співпрацю з тими правовими структурами, які можуть їй у цьому допомогти. Особливо це буде актуально

під час проведення Всеукраїнського тижня права, коли бібліотека стає організатором зустрічей щодо окремих правових питань для своїх користувачів.

Для проведення правових експерт-зустрічей бібліотека може запросити таких **спеціалістів у сфері права:**

- судових органів;
- органів нотаріату;
- центрів зайнятості;
- молодіжних центрів;
- органів ювенальної превенції;
- податкових органів;
- органів виконавчої служби;
- органів міграційної служби;
- місцевих підрозділів Міністерства юстиції;
- органів РАЦС (реєстрації актів цивільного стану);
- громадських організацій (в т.ч. й молодіжних) правового спрямування;
- центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;
- центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги;
- органів національної поліції (в т.ч. й дільничних інспекторів);
- органів державної влади та місцевого самоврядування;
- органів соціального захисту населення;
- органів Держслужби з питань праці;
- органів Держпродспоживслужби;
- органів та установ охорони здоров'я;
- юридичних фірм чи окремих адвокатів та правозахисників.

Налагодження співпраці бібліотеки з цими структурами повністю відповідатиме Рекомендаціям від 20 травня 2011 року Всеукраїнської Міжвідомчої координаційно-методичної ради з правової освіти населення, якими передбачена *«співпраця закладів культури з місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями щодо організації правової освіти населення»*.

Щоб ефективно організувати проведення правових експерт-зустрічей в межах Всеукраїнського тижня права бібліотеці варто завчасно подбати про **запрошення спеціалістів** конкретних установ чи організацій і визначитися з правовими темами, які будуть на них розглядатися.

Запрошувати спеціалістів краще у письмовій формі. Пропонуємо зразок **такого листа-запрошення:**

Шановний пане!

Відповідно до Указу Президента України № __ від __ у грудні місяці проводитиметься щорічний Всеукраїнський тиждень права. Наша (*повна назва*) бібліотека як інформаційно-просвітницька установа активно долучається до цього процесу. Для мешканців нашої громади ми організуємо зустрічі зі спеціалістами для отримання роз'яснень норм права і відповідей на запитання за певною правовою тематикою.

Звертаємося до Вас як до фахівця і запрошуємо взяти участь у проведенні Всеукраїнського тижня права та виступити перед мешканцями громади з правовою інформацією щодо роз'яснення (*тема чи назва конкретного закону*) на експерт-зустрічі, яка відбудеться у нашій бібліотеці за адресою: (*адреса*) «__» грудня 20__ року о _____ год.

Деталі зустрічі з мешканцями і нюанси організації Вашого виступу можемо обговорити телефоном. Будемо раді бачити Вас у нашій бібліотеці та із задоволенням послухаємо Ваш виступ.

Просимо підтвердити свою участь в експерт-зустрічі до (*дата*).

З повагою

Посада

підпис

ім'я, прізвище

При складанні листа-запрошення фахівця можна використати ще й такі **мовні звороти**:

1. Маємо честь запросити Вас на ...
2. Будемо раді вітати Вас на ...
3. Нам буде приємно бачити Вас серед запрошених на ...
4. Ми б дуже хотіли бачити Вас на ...
5. Сподіваємося, що Ви не відмовитеся від участі у ...
6. Розраховуємо на Вашу згоду на участь у ...
7. Будемо вдячні, якщо Ви виступите на ...
8. Дозвольте запросити Вас на ...

Стосовно конкретних тем з питань права, які будуть виноситися на організовані експерт-зустрічі, варто бібліотекарям **попередньо опитати** (краще письмово) своїх молодих користувачів про те, які саме питання їх цікавлять, і вже тоді визначатися, яких спеціалістів запрошувати.

Але у будь-якому випадку актуальними і корисними будуть наступні **теми для правових експерт-зустрічей**:

- «Право на звернення до Європейського Суду з прав людини: процедура звернення, порядок виконання рішень в Україні»;

- «Європейські стандарти у галузі прав людини»;

- «Огляд судової практики Європейського Суду з прав людини за участю України»;

- «Застосування рішень Європейського Суду з прав людини (судових прецедентів) як джерел права в Україні»;

- «Право на звернення громадян і право на доступ до публічної інформації»;

- «Права у сфері торгівельного обслуговування населення»;

- «Право на працю, правове регулювання працевлаштування»;

- «Трудові права і пільги працюючим мамам з дітьми»;

- «Право на відпочинок працюючих людей, відпустки, види, тривалість, умови надання»;

- «Право особи на звернення до суду за захистом своїх прав: практичні аспекти»;

- «Якщо вам залишили спадок... (роз'яснення щодо оформлення спадщини за заповітом і за законом)»;

- «Адміністративна відповідальність неповнолітніх»;

- «Кримінальна відповідальність неповнолітніх»;

- «Органи місцевого самоврядування на захисті прав громадян»;

- «Обізнаний споживач: права споживачів у разі придбання товару неналежної якості»;

- «Права дорослих і дітей у сфері медичного обслуговування»;

- «Тінейджер і алкоголь: юридичні аспекти»;

- «Юридична відповідальність: види і випадки застосування»;

- «Правові аспекти волонтерства (аналіз норм Закону України «Про волонтерську діяльність»)»;

- «Правовий статус 14-літніх осіб»;

- «Правові засади діяльності молодіжних громадських організацій»;

- «Працевлаштування неповнолітніх»;

- «Право кожного на інформацію»;

- «Податки у світлі закону: що треба знати кожному?»;

- «Право на освіту в Україні, права та обов'язки учасників навчального процесу»;

- «Відпочинок дітей та підлітків у літніх таборах: юридичні аспекти»;

- «Правові аспекти шкільної освіти: що дозволено і, що заборонено в українських школах»;

- «Права батьків випускників шкіл»;

- «Правові орієнтири у доросле життя для підлітків»;

- «Цивільний шлюб: юридичні аспекти»;

- «Навчання і робота за кордоном: як себе захистити»;

- «Цивільне право у нашому повсякденному житті»;

- «Паспорт громадянина України: хто отримує, що підтверджує?»;

- «Поведінка у громадських місцях: дозволене і заборонене»;

- «Правовий простір молоді».

Слід зазначити, що хоча основний час в експерт-зустрічах відводиться саме на виступ запрошених правників та інших спеціалістів, але бібліотекарі теж можуть брати в заході безпосередню участь, а не обмежуватися лише вирішенням організаційних питань та проголошенням вступного і заключного слова. Так, обов'язково **на кожному заході має популяризуватися бібліотечний фонд правового спрямування та художня література, тематика якої певним чином пов'язана із тим, про що будуть говорити на заході (тематичні полицки, перегляди літератури, книжкові виставки).** При цьому має відводитися час на **проведення бібліотекарем огляду цієї літератури** і зацікавлення нею відвідувачів заходу.

Крім того, залежно від конкретної тематики експерт-зустрічі бібліотекар може підготувати інформацію про **юридичні цікавинки** і виступити з ними перед аудиторією (тобто надати інформацію не суто юридичну, яка потребує спеціальних знань, а **дотичну до юриспруденції**, яку може підготувати й нефахівець у сфері права).

Так, наприклад, якщо зустріч присвячена питанням спадкування і заповітам, то доречним буде виступ бібліотекаря про **незвичні, а іноді й унікальні, заповіти**, які були складені людьми (в т.ч. й відомими) у різні історичні періоди. Або якщо тема експерт-зустрічі пов'язана із зверненням до суду для захисту своїх прав, то бібліотекар може підготувати і розповісти присутнім **про богиню правосуддя** і чому вона виглядає саме так, як її зображують; про один із символів судового засідання – спеціальний **суддівський молоток** на підставці (звідки він походить і для чого використовується); **про дуже незвичні (навіть_комічні) судові рішення**, які приймалися суддями у різних країнах у різні історичні часи. Цю інформацію можна взяти із відкритих джерел (паперових чи електронних).

Бібліотекареві можна також розповісти про те, чому судді на судові засідання одягають **суддівські мантиї**, а іноді й головні убори, а також зробити виставку із кольорових роздруківок (або слайдоперегляд) із зображеннями суддів різних країн у різних суддівських мантиях **«Як одягаються судді в різних країнах»**. Враховуючи те, що зразу за Всеукраїнським тижнем права в Україні

відзначають День працівників суду (15 грудня), то такі виступи бібліотекарів на заходах будуть доречними.

Для полегшення цього блоку роботи бібліотекарів надаємо деяку інформацію із зазначеного вище.

Богиня правосуддя: Феміда чи Юстиція?

Загально визнаним символом правосуддя є богиня правосуддя, яку називають Феміда. Її зображують на емблемах, її статуї прикрашають будівлі суду. Давньогрецька богиня Феміда – це статна жінка, одягнена в мантию. У лівій руці вона тримає терези, а у правій – загострений з обох боків меч. Очі її закриті пов'язкою. Давні греки вважали, що богиня Феміда навіть лише своєю присутністю вносить в народні маси дух справедливості.

Меч у руці символізує відплату, неминуче покарання за правопорушення. Те, що меч загострений з двох боків, означає покарання, з одного боку, і перевиховання, з другого боку. Феміда зображена з мечем донизу: символ закінченої боротьби. Інколи Феміду зображають з мечем догори: означає «волю небес», постійну готовність його застосовувати. А те, що меч у правій руці – це означає, що правосуддя на боці «правого «діла»».

Терези у руці – символ міри і справедливості. На терезах правосуддя змагається провина і невинність; всі аргументи «за» і «проти». Причому ці ваги дуже точні і чутливі, як у аптекарів, щоб дійсно рішення Феміди було справедливим і враховувало усі найменші деталі і обставини.

Очі богині закриті пов'язкою – це символ безпристрасності. Ця пов'язка підкреслює, що суддя не зважає на матеріальні чи соціальні відмінності сторін, а бере до уваги лише факти, вислуховуючи обидві сторони. Правосуддя не бачить різниці між людьми, воно визнає лише істину.

Цікавим є той факт, що давньогрецька богиня Феміда мала давньоримську свою сестру. Її звали **Юстиція**. А зараз терміном юстиція називають сукупність органів, що здійснюють правосуддя (органи юстиції).

Слід сказати, що у давньогрецької Феміди очі були відкриті, без пов'язки, щоб вона могла спостерігати за тим, щоб не кривдили безвинних. А очі богині «зав'язали» саме римляни своїй уже богині Юстиції. З часом ці два образи змішалися. І сучасний образ богині правосуддя із зав'язаними очима ближчий до римської Юстиції, хоч ми всі її називаємо Фемідою;

Спеціальний суддівський молоток. Річчю, яка асоціюється із судом і судовим процесом, є суддівський молоток. Суддя стукає ним по підставці і проголошує «Рішення прийнято!». Але зараз в Україні молоток вже вийшов із вжитку в судових залах і використовується лише як сувенір

чи символічна окраса на суддівському столі. А ще його часто можна побачити в руках судді в американських фільмах чи у вітчизняних телепрограмах, де імітують судовий процес.

Використання суддівського молотка походить із Середньовіччя (як і суддівське вбрання). Власне головну роль тут відігравав не сам молоток, як предмет, а звук, який він створював: сам по собі звук удару молотка означав, що рішення прийнято або угода укладена, тобто підводилася певна завершальна риска. Зараз такий молоток використовується за призначенням на аукціонах, де його ударом сповіщають, що річ продана;

Суддівська мантия. Мантия – це урочисте ритуальне вбрання, призначене для здійснення певної церемонії – правосуддя. Покликання мантиї – забезпечити перехід від мирської суєти, прикривши цивільне вбрання, яке має лишитися для мирських справ.

Вважається, що суддівська мантия з'явилася в країнах Європи у Середньовіччі і походить від одягу священників. Священники – це намісники Бога на землі, а судді, відповідно, – посланці Бога для звершення правосуддя.

Суддівська мантия, зазвичай, чорного кольору, як символ безпристрасності, іноді вона червоного кольору, підкреслюючи урочистість вбрання. До мантиї судді в деяких країнах одягають спеціальні шапочки, а у Великій Британії і в країнах, які були британськими колоніями – ще й перуки. У країнах же Латинської Америки для суддів – повний демократизм: ніяких перук і мантий, лише діловий костюм.

Носіння мантиї і перуки нівелює індивідуальність суддів, підкреслює той факт, що рішення суддів виходять не з особистих симпатій, а лише керуючись законом. Сучасні судді також відправляють правосуддя у мантиях;

Незвичні заповіти:

найвідоміший заповіт залишив Альфред Нобель. Документ був оскаржений родичами. За ним вони одержували тільки 0,5 млн крон, а інші 30 млн були віддані на призначення знаменитої Нобелівської премії;

найдорожчий заповіт залишив Генрі Форд, який наказав розподілити 500 млн доларів США серед 4157 навчальних і благодійних закладів;

найдовший заповіт залишив один із батьків засновників США Томас Джефферсон. Вказівки щодо майна перемижувалися в документі з

міркуваннями про історію країни. За цим заповітом спадкоємці одержували свої частки спадщини тільки за умови відпущення на волю своїх рабів;

найскладніший для розуміння заповіт залишив лаборант знаменитого фізика Нільса Бора. У документі було так багато спеціальних термінів і складних зворотів, що для його розшифрування довелося викликати експертів-лінгвістів;

найнепрстойніший заповіт склав швець із французького Марселя. Із 123 слів заповіту 94 неможливо вимовити навіть у відносно пристойному товаристві.

ПИСЬМЕННИКИ – ЮРИСТИ

Якщо в межах проведення Всеукраїнського тижня права у бібліотеці проводитиметься захід, присвячений правознавцям і загалом професії юриста, то бібліотекарі як доповнення до нього можуть підготувати розповідь та книжкову виставку чи перегляд літератури про відомих письменників, які поєднували літературну діяльність з юриспруденцією **«Із правників – у письменники: юридичний слід у біографіях видатних літераторів»**.

Тут може йти мова про комедіографа Франції **Жана-Батіста Мольєра**, який після закінчення коледжу успішно склав іспити в Орлеані і починав вивчати право, але не довчився, бо захопився театром і акторством; французького романіста **Гюстава Флобера**, який, провчившись 3 роки на факультеті права у Парижі, кидає навчання; іншого французького письменника **Жюля Верна**, який не став юристом, як планувалося, бо, походячи із сім'ї адвоката і вивчаючи юриспруденцію у Парижі, він все-таки не бачив себе у цій царині, кидає навчання, бо манило його море, пригоди і література.

Багато відомих письменників таки змогли завершити навчання та отримати юридичну освіту:

Проспер Меріме – успішно закінчив юридичний факультет Паризького університету; працював на високих державних посадах;

Роберт Луїс Стівенсон – отримав диплом юридичного факультету Единбургського університету;

Вальтер Скотт – працював учнем в адвокатській конторі свого батька, через декілька років почав вивчати право, готуючись стати адвокатом. Та, отримавши правничий диплом, юристом він все-таки не став;

Оноре де Бальзак – був слухачем факультету права і паралельно служив у конторі нотаріуса. Після отримання диплома юриста, він працював адвокатом, та ця робота його не приваблювала;

Іоган Вольфганг Гете – за бажанням батька-адвоката він вивчав право в Лейпцігському університеті. Після отримання диплому пішов на державну службу. Будучи міністром у Державній раді, Гете заснував свій театр і займався літературою;

Райдер Хаггарт – після закінчення адвокатури жив у Південній Африці і був управителем та реєстратором Верховного Суду в Трансваалі (*зараз – територія ПАР*). Згодом успішно склав іспит та став адвокатом-практиком.

Досить вдалою з погляду оточуючих була юридична професійна діяльність і двох відомих письменників-казкарів Шарля Перро та Ернста Теодора Гофмана.

Шарль Перро – син адвоката Паризького парламенту, він у 23 роки сам став адвокатом, займав високі державні посади, був королівським чиновником і членом Французької академії.

А **Ернст Теодор Гофман**, вивчивши право у Кенігсберському університеті, служив суддівським чиновником у Німеччині та Польщі, був радником Берлінського апеляційного суду.

Окремо слід сказати про відомого українського письменника **Григорія Квітку-Основ'яненка** (твори «Сватання на Гончарівці», «Маруся», «Козир-дівка», «Конотопська відьма»). Десять років свого життя він був **совісним суддею**, де бачив численні факти хабарництва і бюрократизму, і у своїх художніх творах описував власні спостереження, пов'язані з роботою суддею. А ще три роки Квітка-Основ'яненко очолював Харківську палату кримінального суду. І це при тому, що він не мав спеціальної юридичної освіти. Та це не завадило письменнику успішно працювати в судовій системі.

ПРАВОВИЙ NON – STOP

Оскільки Всеукраїнський тиждень права триває 5 робочих днів підряд, то його можна провести у бібліотеці не лише у вигляді одиночних чи декількох розрізнених заходів, а й в **режимі бібліотечно-правового non-stop** (від англ. «non-stop» – «безперервний», «беззупинний»), коли він триває декілька днів і бібліотека при цьому перетворюється на майданчик для відкритого інтерактивного спілкування з правниками і бібліотекарями.

П'ять днів проведення Всеукраїнського тижня права можна об'єднати **циклом із 5-ти заходів «Правова безпека – від бібліотеки»** і щодня проводити зустріч з експертом у сфері права, розглядаючи одну із п'яти проблемних ситуацій. Так само протягом тижня можна проводити заходи, об'єднані:

- Бібліотечним правовим ліцеєм,
- Тижневими правовими студіями,
- Комплексною програмою «Школа (чи Тиждень) правової освіти»
- Циклом занять «Знай свої права – змінюй своє життя».

Бібліотеці можна запропонувати й такий варіант non-stop: **кожен із 5-ти днів тижня присвятити одній галузі права**, наприклад:

понеділок – цивільне право;
вівторок – спадкове право;
середа – трудове право;

четвер – сімейне право;
п'ятниця – кримінальне право.

І кожного дня проводити захід (а можливо і не один), пов'язаний тематично із вказаною галуззю права.

Ще один можливий варіант: **поділити 5 днів тижня права на групи прав людини** так, як це зроблено у міжнародних документах з прав людини:

понеділок – **громадянські права** (право на життя, на здорове і безпечне довкілля, на особисту недоторканність, на повагу честі і гідності, на свободу думки і совісті, на невтручання в особисте та сімейне життя, на таємницю листування і розмов, на свободу пересування);

вівторок – **політичні права** (право на свободу зборів і мітингів, на участь в управлінні державою шляхом участі у виборах та референдумах, бути обраним до органів влади і місцевого самоврядування, на звернення громадян, на об'єднання у політичні партії і громадські організації);

середа – **економічні права** (право на працю, на вчасну і достойну зарплату за працю, на підприємницьку діяльність, на страйк, на відпочинок, на приватну власність);

четвер – **соціальні права** (право на соціальне забезпечення, на достатнє харчування, одяг і житло, на охорону здоров'я, медичну допомогу і медичне страхування);

п'ятниця – **культурні права** (право на освіту, на доступ до культурних цінностей, на захист інтелектуальної власності та авторських прав, на свободу культурної, наукової та творчої діяльності, на отримання інформації).

І знову ж таки щодня проводити заходи, які розтлумачують суть цих прав та механізми їх захисту.

Після усіх запланованих заходів у рамках Всеукраїнського тижня права, які були проведені із залученням правників та інших спеціалістів, бібліотекам варто надіслати останнім **листи-подяки за участь у заходах, професійну підтримку і допомогу та надані послуги**. Листи-подяки є запорукою налагодження й подальшого підтримання бібліотекою добрих партнерських стосунків.

Пропонуємо зразок такого листа-подяки та варіанти мовних зворотів, які можна використати у подібних листах:

Адресат

Шановні панове!

Всеукраїнський тиждень права, який проводився з ___ по ___ грудня 20__ року, наша бібліотека у цьому році провела у тісній та плідній співпраці з Вашою (*назва організації чи конкретні імена спеціалістів*). Виступи Ваших працівників були змістовними, актуальними і викликали жвавий інтерес у користувачів бібліотеки.

Тож дозвольте від імені керівництва і всього колективу бібліотеки висловити щиру вдячність за Вашу участь в експерт-зустрічах, які були проведені в межах Всеукраїнського тижня права. Завдяки Вашій допомозі ми змогли провести заходи на високому професійному рівні.

Ще раз дякуємо і висловлюємо сподівання, що це лише успішний початок нашої співпраці і у майбутньому ми також можемо розраховувати на Вашу допомогу.

З повагою

Посада

підпис

ім'я, прізвище

Типові мовні звороти для листа-подяки:

1. Хочемо подякувати Вам за допомогу і запевнити, що будемо раді будь-якій подальшій співпраці з Вами.

2. Високо цінуємо Ваш внесок у проведення бібліотекою заходів правового спрямування.

3. Вельми вдячні Вам за допомогу у проведенні ...

4. Користуючись нагодою, хотіли подякувати Вам за професійну допомогу у проведенні ...

5. Щиро вдячні Вам за те, що знайшли час і спрямували свої професійні знання на допомогу нашій бібліотеці у проведенні ...

6. Цей лист – вияв нашої великої поваги і вдячності за ту неоціненну допомогу, яку Ви нам надали.

7. Ви, безсумнівно, заслуговуєте на найщирішу і найглибшу вдячність за участь у ...

8. Ще раз висловлюємо щиру вдячність за все, що Ви зробили для нашої бібліотеки та її користувачів, і бажаємо успіхів у Вашій праці.

Листи-подяки треба **надсилати вчасно**, то ж бібліотекам варто їх оформити зразу ж після закінчення Всеукраїнського тижня права.

АФОРИЗМИ ПРО ПРАВО І ЗАКОН

При підготовці та проведенні Всеукраїнського тижня права бібліотекарям можна використати вислови і цитати видатних людей про право, закон, справедливість, права людини. Вони стануть у нагоді і при написанні сценаріїв правових заходів, і для оформлення книжкових виставок, тематичних полиць та переглядів літератури, і для виготовлення

плакатів для оформлення приміщення, де будуть відбуватися заходи, і при створенні медійної продукції.

Пропонуємо до використання такі **цитати відомих людей (афоризми)**:

- ❖ «Ти завжди роби не як вітрогони, а як вчать тебе мудрості закони»

*Григорій Сковорода,
український філософ і письменник*

- ❖ «Закон є суть, Тверда його основа,
Для того він і звелений судам»

*Історичний роман у віршах «Маруся Чурай»
Ліни Костенко, української письменниці*

- ❖ «Держава – це об'єднання багатьох людей, підпорядкованих правовим законам»

*Еммануїл Кант,
німецький філософ*

- ❖ «Суддя – це закон, який промовляє, а закон – це німий суддя»

*Цицерон,
давньоримський оратор і філософ*

- ❖ «Порядний той, хто своє право вимірює своїм обов'язком»

*Жан-Батист Лакордер,
французький вчений*

- ❖ «Розуміння права розвиває усвідомлення обов'язку. Загальний закон – це свобода, яка закінчується там, де починається свобода іншого»

*Віктор Гюго,
французький письменник*

- ❖ «Сутність закону – людинолюбство»

*Вільям Шекспір,
англійський драматург*

- ❖ «Свобода означає абсолютне верховенство прав людини»

*Франклін Рузвельт,
32-й американський президент*

- ❖ «Я не знаю, що таке права чоловіка чи права жінки, я знаю лише, що таке права людини».

*Сара Грімке,
американська феміністка*

❖ «Обов'язок без права є рабство, права без обов'язків – анархія»

*Фелісіте Робер Ламенне,
французький філософ*

❖ «Ми із задоволенням слухаємо тих, хто говорить нам про наші права, проте не любимо, коли нам нагадують про наші обов'язки»

*Едмунд Берк,
ірландський державний діяч*

❖ «Право – це все те, що істинне і справедливе»

*Віктор Гюго,
французький письменник*

❖ «Знання прав визначає сумлінне виконання обов'язків»

*Бенджамін Франклін,
один із «батьків»-засновників США*

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

Підготувати насичений подіями тиждень права у бібліотеці допоможуть також матеріали та інформація, розміщені на **Інтернет-ресурсах, пов'язаних із правами людини та їхнім захистом:**

Уповноважений з прав людини - <http://www.ombudsman.gov.ua/>

Центр прав людини «Зміна» - <https://zmina.ua/>

Національний індекс прав людини - <https://zmina.ua/>

Інформаційне агентство «Українське право» - <https://ukrainepravo.com/>

Харківська правозахисна група – <http://khpg.org/index.php?r=1.1.1>

Довідково-інформаційна платформа правових консультацій – <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/>

Українська Гельсінська спілка з прав людини - <https://helsinki.org.ua/>

Платформа прав людини - <https://ppl.org.ua/>

Експертний центр з прав людини - <http://ecpl.com.ua/>

Список використаних та рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти

Загальна декларація прав людини : прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [сайт]. – Електрон. текст. дані. – [Б. м. : б. в.]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995_015 (дата звернення: 10.06.2022). – Назва з екрана.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. : збірник законодавчих актів. – Харків : Право, 2014. – 94 с.

Конституція України: коментар основних положень Конституції України щодо захисту прав і свобод людини і громадянина / упоряд. М. І. Хавронюк. – Київ : Літера, 2007. – 112 с.

Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [сайт]. – Електрон. текст. дані. – [Б. м. : б. в.]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3477-15> (дата звернення: 15.06.2022). – Назва з екрана.

Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23 грудня 1997 р. № 776/ВР (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [сайт]. – Електрон. текст. дані. – [Б. м. : б. в.]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 10.06.2022). – Назва з екрана.

Про всеукраїнський тиждень права : Указ Президента України від 08.12.2008 року № 1149/2008 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [сайт]. – Електрон. текст. дані. – [Б. м. : б. в.]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1149/2008> (дата звернення: 15.06.2022). – Назва з екрана.

Співпраця закладів культури з місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями щодо організації правової освіти населення : рекомендації Всеукраїнської Міжвідомчої координаційно-методичної ради з правової освіти населення від 20.05.2011 року [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [сайт]. – Електрон. текст. дані. – [Б. м. : б. в.]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001721-11> (дата звернення: 16.06.2022). – Назва з екрана.

Інші джерела

Костенко Л. Бінарні методи подачі правової інформації на бібліотечних масових заходах [Електронний ресурс] / Л. Костенко // Бібліотека у форматі Д : [сайт]. – Електрон. текст. дані. – Київ, 2019. – Режим доступу: <https://chl.kiev.ua/D0/Book/View/117#page/10/mode/2up> (дата звернення: 15.06.2022). – Назва з екрана.

Костенко Л. Із правників – у письменники: юридичний слід у біографіях видатних літераторів / Л. Костенко // Юридичний журнал. – 2008. – № 6. – С. 131 – 132.

Костенко Л. Соціокультурні заходи правової тематики як чинник набуття користувачами юридичних знань / Л. Костенко // Бібліотечна планета. – 2016. – № 3. – С. 9 – 12.

Лилак Д. Д. Мудрість прадавніх про право, закон, владу, правосуддя / Д. Д. Лилак. – Київ : Оріяни, 2000. – 144 с.

Машика В. Т. Інтелектуальні ігри з правознавства / В. Т. Машика. – Харків : Основа, 2018. – 94 с.

Ратушняк С. П. Правознавство: словник-довідник / С. П. Ратушняк. – Тренопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 168 с.

Шевчук С. В. Службове листування: Довідник / С. В. Шевчук. – Київ : Літера, 1999. – 108 с.

Науково-практичне видання

**Організація заходів у бібліотеці
до щорічного проведення
Всеукраїнського тижня права**

Інформаційно-методичне досьє

Автор-укладач Леся Костенко

*Редактор
Комп'ютерний набір
Комп'ютерна верстка
Відповідальна за випуск*

*Наталія Фенько
Леся Костенко
Олексій Якубовський
Світлана Сичова*

*Підписано до друку 23.06.2022. 32 стор. Тираж 3 прим.
Обласна бібліотека для юнацтва імені Олеса Гончара
36039, м. Полтава, вул. Гончара, 25а
<http://libgonchar.org>
E-mail: pobugonchara@ukr.net*